

УДК [631.15:65.011.44]:636.22.28
JEL: Q12, Q13

Віктор Шиян, Ольга Лебединська, Олена Ксьонова

*Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва
Україна*

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ СКОТАРСТВА

Досліджено основні складові підвищення рівня економічної та соціальної ефективності виробництва продукції скотарства. Розширено систему чинників ефективності виробництва на основі його соціальних аспектів, зокрема, показано, що розвиток скотарства істотно впливає на соціальну ефективність функціонування підприємств, впливаючи на потребу в робочій силі, а також на рівень оплати праці.

Ключові слова: *скотарство, ефективність, інтенсифікація, концентрація, спеціалізація.*

Виктор Шиян, Ольга Лебединская, Елена Ксенова

*Харьковский национальный аграрный университет им. В. В. Докучаева
Украина*

ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ И СОЦИАЛЬНОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОИЗВОДСТВА ПРОДУКЦИИ СКОТОВОДСТВА

Исследованы основные составляющие повышения уровня экономической и социальной эффективности производства продукции скотоводства. Расширена система факторов эффективности производства на основе его социальных аспектов, в частности, показано, что развитие скотоводства оказывает существенное влияние на социальную эффективность функционирования предприятий, влияя на потребность в рабочей силе, а также на уровень оплаты труда.

Ключевые слова: *скотоводство, эффективность, интенсификация, концентрация, специализация.*

Victor Shiyani, Olga Lebedinska, Olena Ksonova

*Kharkiv National Agrarian University named after V. V. Dokuchaev
Ukraine*

WAYS OF INCREASING THE ECONOMIC AND SOCIAL EFFICIENCY OF CATTLE BREEDING PRODUCTION

The basic components of increasing of the level of economic and social efficiency of cattle

breeding production are investigated. The influence of intensification of cattle breeding in formation of the ratio «cost performance», which revealed the possibility of increasing profitability while increasing production costs, thereby finding that the increase in the level of intensity of production can cause an increase in not only technological but also economic and social efficiency.

Improved scientific and methodical bases of determination of the influence of specialization of production on the efficiency of the sector of cattle breeding, which include the consideration not only of the specialization of enterprises in manufacturing industry, but also the specific features of the industry itself, which finds expression in the structure of commodity products milk and meat.

Key words: *efficiency, cattle breeding, intensification, concentration, specialization.*

Постановка проблеми. Скотарство належить до числа проблемних галузей тваринництва, що в значній мірі пов'язано із недостатнім рівнем ефективності виробництва. У зв'язку із цим пошук резервів її підвищення набуває особливої актуальності. Це комплексна проблема, в якій доцільно визначити складники, серед яких вагоме місце займає обґрунтування методологічних і методичних підходів до кількісної оцінки ефективності виробництва. На цій підставі В. П. Рябоконт підкреслює, що в силу ряду причин в Україні в аграрному секторі економіки недостатня увага приділяється питанням соціального розвитку села, докорінному покращенню виробничих і культурно-побутових умов життєдіяльності працівників аграрної сфери [1]. На думку В. В. Юрчишина, важлива значущість усунення цього недоліку пов'язана із тим, що, визначаючи стратегію розвитку сільського господарства, слід виходити з необхідності побудови соціоекономічної моделі суспільного устрою [2], а О. Л. Попова однозначно підкреслює, що програмою реалізації курсу на сталий розвиток має стати соціоекономіка [2]. Ці вихідні положення необхідно враховувати під час послідовної реалізації принципу, згідно з яким проблема об'єктивного виміру затрат і результатів належить до тих, під час вирішення яких мають місце переплетіння як економічних, так і соціальних та політичних проблем. А відтак, їх правильне вирішення набуває особливого значення. Слід також зазначити, що Міністерство аграрної політики та продовольства України вважає, що структурний чинник слід розглядати в якості провідного в системі чинників розвитку сільського господарства [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливої актуальності нині набуло питання підвищення ефективності галузі скотарства, яка на сучасному етапі не в змозі забезпечити стабільне нарощення обсягу виробництва продукції. У цих умовах постає необхідність практичної реалізації рекомендацій науковців, спрямованих на підвищення ефективності досліджуваної галузі. Значний внесок у розробку проблеми зробили такі вчені, як: О. В. Безсмертна, Н. М. Тарасюк [4], Н. І. Шиян [5, 8], Н. С. Ляліна [5], О. І. Гупорів, Л. Ю. Кучер, А. В. Кучер [6], О. Perekhozhuk, Т. Glauben, R. Teuber, M. Grings [7] та інші дослідники. Разом із тим у науковому забезпеченні сталого розвитку скотарства залишається багато проблем, вирішення яких потребує подальших ґрунтовних досліджень. Одна із них полягає в наявності значних відмінностей у показниках ефективності

виробництва в окремих підприємствах, а, отже, постає потреба з'ясувати, під впливом яких чинників формуються ці відмінності на рівні різних регіонів, а також виявити зміну цих закономірностей у часі.

Мета статті – обґрунтувати шляхи підвищення економічної та соціальної ефективності виробництва продукції скотарства в сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність виробництва продукції скотарства розглядаємо як систему, що включає соціальну та економічну складові, які одна для одної є основою підвищення та розвитку. Проте на сучасному етапі несправедливо ігнорується вплив соціального аспекта ефективності на результати діяльності. Разом із тим не менш суттєвим є з'ясування, під впливом яких чинників формуються різні рівні ефективності виробництва взагалі, а також у галузі скотарства, зокрема. Під час пошуку відповіді на це питання необхідно враховувати, що в цьому відношенні уже накопичилася певна практика, узагальнення якої має очевидне наукове та практичне значення. З такої позиції заслуговує уваги думка, висловлена Н. М. Безсмертною та О. В. Тарасюк, які, узагальнивши практику господарювання сільськогосподарських підприємств Вінницької області, дійшли до висновку про наявність суттєвого впливу концентрації та спеціалізації на підвищення ефективності виробництва молока [4]. При цьому автори дотримуються позиції, що рівень спеціалізації слід визначати шляхом розрахунку питомої ваги доходу, одержаного від реалізації молока, в загальному обсязі товарної продукції, а рівень концентрації – за обсягом виробництва молока на одне підприємство. Погоджуючись із можливістю такого підходу до визначення відповідних показників, разом із тим слід мати на увазі такі обставини, по-перше, коли йдеться в цілому про скотарство, то слід виходити з того, що можлива спеціалізація як на виробництві молока, так і на вирощуванні ВРХ на м'ясо, по-друге, у скотарстві, як правило, виробляється кілька видів продукції, таким чином, важливо визначати не тільки спеціалізацію підприємства, а й спеціалізацію власне скотарства, визначаючи її за співвідношенням вартості молока та м'яса в структурі товарної продукції.

Також є всі підстави погодитися з тим, що серед показників концентрації скотарства належна увага повинна приділятися показнику чисельності поголів'я, який стосується як поголів'я корів, так і поголів'я ВРХ на дорощуванні та відгодівлі. Як зазначає Н. С. Ляліна, більшість науковців визначає рівень концентрації галузі скотарства на підставі середньорічної чисельності тварин. Проте, автор виходить з того, що система показників концентрації галузі поділяється на дві групи, тобто поряд з натуральними показниками концентрації у вигляді обсягів виробництва молока й приросту ВРХ, а також із вартісними показниками слід використовувати й показники чисельності поголів'я худоби [5, с. 178].

Щодо масштабів концентрації виробництва молока, то є пропозиція використовувати для їх характеристики систему показників: чисельність

поголів'я корів, обсяг виробництва та реалізації молока з розрахунку на 1 підприємство. Поряд із цими показниками рекомендується використовувати й додаткові, з яких виділяють два: величина виручки від реалізації молока на підприємство та щільність поголів'я корів на 100 га с.-г. угідь [6, с. 181]. Практично досліджували зазначені автори вплив на прибутковість виробництва молока таких показників концентрації, як поголів'я корів, обсяг виробництва молока, величина виручки від реалізації з розрахунку на підприємство, щільність поголів'я корів на 100 га с.-г. угідь. У перших трьох випадках отримано багато в чому схожі результати. У значній мірі відмінними були результати під час визначення впливу щільності поголів'я корів на 100 га с.-г. угідь на результати виробництва.

Погоджуючись із тим, що цей показник має важливе значення, разом із цим вважаємо, що він, скоріше, визначає наслідки концентрації поголів'я корів. Таким чином, нами в ролі показників концентрації використовувалися показники чисельності поголів'я корів і ВРХ на дорощуванні та відгодівлі, а також обсягів валового виробництва молока й приросту худоби в живій масі. Разом із тим, у системі чинників формування ефективності скотарства особливе значення має рівень інтенсивності галузі, для характеристики якого найчастіше використовують показник величини витрат з розрахунку на 1 корову та голову ВРХ на дорощуванні та відгодівлі. Ознайомлення з літературою засвідчило, що зазвичай вплив цього фактора на показники ефективності на різних рівнях інтенсивності може відбуватися по-різному. Але при цьому поза сумнівом залишається положення, що це дуже важливий чинник формування ефективності, дію якого обов'язково слід ураховувати [5; 6].

Разом із тим, повністю підтримується теза, згідно з якою за великої важливості окремих чинників ефективності обов'язково слід ураховувати, що вони діють у системі [9]. Безперечно, не віддзеркалений ще один чинник – інноваційний шлях розвитку, значення якого важко переоцінити. Цю обставину постійно підкреслюють у різних планах виробництва, в тому числі щодо продуктивності худоби [10].

Для підтвердження впливу системи чинників на економічну та соціальну ефективність виробництва продукції скотарства було досліджено показники підприємств Дворічанського району Харківської області, а саме ПСП «Родіна», ПСП «Вільшанське» та ПСП «Виселок» (табл. 1). У досліджених підприємствах існують досить суттєві розбіжності в показниках економічної ефективності виробництва молока, що підтверджується високими значеннями коефіцієнта варіації. Так, показник середньорічних витрат на 1 корову коливався в межах 20196–29069 грн. При цьому найменші за розміром витрати на 1 корову були в ПСП «Вільшанське». Дещо інша динаміка витрат була на 1 голову ВРХ на відгодівлі, а найменше їх значення було в ПСП «Виселок». У той же час найбільшими за розміром витрати на 1 корову та на 1 голову ВРХ на вирощуванні були в ПСП «Родіна». Стосовно ж досягнутого рівня рентабельності, то слід констатувати, що вирощування ВРХ на м'ясо в усіх

досліджених підприємствах зазнало збитків. Водночас виробництво молока було рентабельним в усіх представлених підприємствах. Найбільше значення рівня рентабельності виробництва молока було в ПСП «Вільшанське» (73,4 %).

Таблиця 1

**Показники економічної та внутрішньої соціальної ефективності
виробництва продукції скотарства в сільськогосподарських підприємствах
Дворічанського району Харківської області, 2014 р.**

Показники	Підприємства			Коефіцієнт варіації
	ПСП «Родіна»	ПСП «Вільшан- ське»	ПСП «Виселок»	
Середньорічне поголів'я корів у середньому на підприємство, гол.	850	500	324	48,0
Середньорічне поголів'я ВРХ на вирощуванні у середньому на підприємство, гол.	740	817	607	14,7
Середньорічний удій молока на 1 корову, кг	9943	9361	9869	3,3
Середньодобовий приріст 1 голови ВРХ на вирощуванні, г	765	704	458	25,3
Виробнича собівартість 1 ц молока, грн	292,29	215,72	241,04	15,6
Виробнича собівартість 1 ц приросту ВРХ, грн	2682,24	2557,77	1117,12	41,1
Повна собівартість 1 ц молока, грн	321,91	224,41	258,44	18,4
Повна собівартість 1 ц ВРХ, реалізованої на м'ясо, грн	2954,04	2660,13	1197,52	41,4
Ціна реалізації 1 ц молока, грн	439,62	389,03	370,22	9,0
Ціна реалізації 1 ц ВРХ на м'ясо (у ж. м.), грн	582,11	1037,51	1123,03	31,8
Рівень рентабельності виробництва молока, %	39,6	73,4	43,3	35,6
Рівень рентабельності (збитковості) виробництва приросту ВРХ, %	-80,3	-61,0	-6,2	127,9
Рівень рентабельності виробництва продукції скотарства, %	27,1	26,8	37,3	19,7
Середньооблікова кількість працівників, зайнятих у с.-г. виробництві, осіб	117	162	121	18,7
у т. ч.: у тваринництві	82	92	60	21,0
Середньомісячна заробітна плата по підприємству грн;	2029,78	2285,47	2793,60	16,4
у т. ч.: у рослинництві	1599,10	2433,12	2877,20	28,2
у тваринництві	2213,55	2173,25	2708,63	12,6
Середньорічна чисельність працівників з розрахунку на 100 га с.-г. угідь, осіб	4	3	2	33,3
Середньорічна оплата праці з розрахунку на 100 га с-г угідь, грн	95696,43	88700,29	78549,60	9,8
Результати оцінки на основі MAISE [©]				
Коефіцієнт ефективності соціально-кадрової політики	0,01	0,02	0,05	78,1
Загальна сума балів, отриманих за параметрами MAISE [©]	71,5	68,5	64,0	5,6

Джерело: авторські розрахунки за даними форми № 50 с.-г. та на основі програми MAISE[©].

Зовсім протилежна ситуація була зафіксована у рівні рентабельності виробництва продукції скотарства загалом. Так, найменший показник рентабельності виробництва продукції скотарства був отриманий саме ПСП «Вільшанське», яке мало найбільш прибуткове виробництво молока. Цей результат зумовлений трохи більшою питомою вагою виручки від реалізації ВРХ на м'ясо в структурі товарної продукції скотарства. Найвищими показниками рівня рентабельності виробництва продукції скотарства відзначилось ПСП «Виселок» і відбулося це, насамперед, через найменшу збитковість реалізації ВРХ на м'ясо.

Найменший розмір середньомісячної заробітної плати був у ПСП «Родіна» і становив 2029,78 грн, а найвищий – у ПСП «Виселок» і дорівнював 2793,60 грн. Вагомою обставиною є те, що співвідношення між розмірами заробітної плати в рослинництві та тваринництві в досліджених підприємствах дещо різнилися. Так, у ПСП «Родіна» рівень оплати праці у тваринництві був істотно більшим, ніж у рослинництві, і виявлена різниця була майже 30 %. У ПСП «Вільшанське» та ПСП «Виселок» розмір середньомісячної заробітної плати у тваринництві був нижчим, ніж у рослинництві, а різниця становила 6,7 та 5,9 % відповідно.

Наступною принциповою обставиною є те, що з розрахунку на 100 га с.-г. угідь середньорічна оплата праці в більшості випадків була суттєво вищою у тваринництві, зокрема й у скотарстві, у порівнянні із рослинництвом, а винятком стало лише ПСП «Виселок». Така ситуація виникла під впливом більшої кількості працівників, задіяних у тваринництві. Разом із тим, у розрізі підприємств середньорічний розмір оплати праці з розрахунку на 100 га с.-г. угідь за виробництва молока був у 2,5–7,5 разів більшим, ніж за вирощування приросту ВРХ.

За результатами оцінки на основі MAISE[©] досліджені підприємства досягли IV рівня внутрішньої соціальної ефективності виробництва із результатами 64,0–71,5 бали із можливих 100. Зважаючи на те, що були виявлені усі проблемні категорії, в найближчому майбутньому ці підприємства мають значні шанси досягти еталонного рівня внутрішньої соціальної ефективності, або отримати її підвищення за окремими параметрами. Визначено й коефіцієнт ефективності соціально-кадрової політики, який для ПСП «Родіна» становив 0,01, для ПСП «Вільшанське» – 0,02, для ПСП «Виселок» - 0,05. Отже, за всіма дослідженими підприємствам простежується адекватна оцінка соціально-кадрової політики з боку керівництва, тобто керівники та працівники мають спільні мету й принципи роботи, що й сприяє досягненню високих показників соціальної ефективності та постійному удосконаленню й розвитку бізнес-процесів.

Сучасний розвиток скотарства в підприємствах Харківської області також мав суттєвий вплив на формування співвідношення між витратами й результатами в групах підприємств з різним рівнем інтенсивності виробництва. Так, за результатами досліджень попередніх періодів, у 2009 р. оптимальним для забезпечення рентабельного виробництва молока був середньорічний розмір витрат на 1 корову на рівні 5000–7000 грн. Проте в сучасних умовах такий рівень

уже не гарантує ефективного виробництва. За нашими даними, оптимальним розміром витрат для забезпечення максимального рівня рентабельності є середньорічні витрати на 1 корову більше 17000 грн і зумовлено це кількома факторами. По-перше, протягом чотирьох років відбулося стрімке зростання середнього рівня виробничих витрат з розрахунку на 1 корову. За результатами 2009 р. у середньому за сукупністю підприємств витрати на 1 корову становили 7011 грн. За нашими даними, у 2013 р. цей же показник збільшився більш ніж удвічі і досяг рівня 14423 грн. По-друге, принциповим є і той момент, що поступово інтенсифікація галузі набуває все більшого впливу на кінцевий результат виробничого процесу, що вимагає від товаровиробників поступового збільшення рівня інтенсивності виробництва для надбання й збереження конкурентних переваг.

Були проведені дослідження й за всією сукупністю підприємств, які протягом 2011–2013 рр. займалися скотарством. Виходячи із параметрів побудованих економетричних моделей, у 2013 р. збільшення витрат на 1 корову на 1 грн зумовлювало підвищення розміру середньорічної оплати праці з розрахунку на 100 га с.-г. угідь на 3,13 грн. Наявність значного лінійного зв'язку між обраними параметрами підтверджується і високими значеннями коефіцієнтів парної кореляції, які протягом 2011–2013 рр. були в межах 0,830–0,850. Під час побудови аналогічної моделі в середньому за три роки коефіцієнт детермінації дорівнював 0,714, тобто протягом 2011–2013 рр. середньорічний розмір оплати праці з розрахунку на 100 га с.-г. угідь на 71,4 % залежав від розміру витрат на 1 корову. Разом з тим, збільшення середньорічного приросту ВРХ на вирощуванні на 1 кг протягом 2011–2013 рр. сприяло підвищенню середньорічного розміру оплати праці з розрахунку на 100 га с.-г. угідь на 41,58–63,09 грн.

Як було з'ясовано в процесі дослідження, середній рівень рентабельності виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах Харківської області протягом 2011–2013 рр. дорівнював 14,9 %, проте за результатами аналітичного групування, підприємства із чисельністю поголів'я корів менше 100 голів зазнавали збитків. При цьому протягом 2011–2013 рр. збільшення чисельності поголів'я на 1 корову стало запорукою зростання середньорічного розміру оплати праці з розрахунку на 100 га с.-г. угідь на 41,90–61,60 грн. Значення коефіцієнтів парної кореляції протягом 2011–2013 рр. були в межах 0,870–0,900. За отриманими коефіцієнтами детермінації протягом досліджених років розмір середньорічної оплати праці з розрахунку на 100 га с.-г. угідь на 80,5 % залежав від чисельності поголів'я корів. А збільшення чисельності поголів'я ВРХ на вирощуванні на 1 голову спонукало до збільшення розміру оплати праці з розрахунку на 100 га с.-г. угідь у 2013 р. на 56,07 грн, у 2012 р. – на 26,21 грн, у 2011 р. – на 28,64 грн при значеннях коефіцієнтів парної кореляції в межах 0,678–0,785. Значними були також і коефіцієнти детермінації, згідно з якими впродовж 2011–2013 рр. середньорічний розмір оплати праці з розрахунку на 100 га с.-г. угідь на 53,8 % залежав від чисельності поголів'я.

Зважаючи на отримані результати, можна стверджувати, що рентабельність виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах значним чином залежить від концентрації та спеціалізації виробництва (табл. 2).

Таблиця 2

Рівень рентабельності (збитковості) виробництва молока в підприємствах з різним рівнем концентрації та спеціалізації, 2013 р.

Показники	Групи підприємств за рівнем рентабельності (збитковості) виробництва молока, %						У середньому в області
	I	II	III	IV	V	VI	
	більше -20	-20 – 0	0,1 – 20	20,1 – 40	40,1 – 60	більше 60	
Кількість підприємств	21	30	38	22	8	7	125
Рентабельність (збитковість) виробництва молока, %	-31,7	-7,6	10,2	29,9	46,9	91,0	17,7
Поголів'я корів у середньому на підприємство, гол.	195	206	260	358	553	727	273
Валове виробництво молока на підприємство, ц	7594,4	8988,1	14106,9	23957,5	34225,4	49518,3	14602,0
Питома вага виручки від реалізації молока в загальній структурі товарної продукції, %	18,9	16,2	27,3	28,7	31,5	49,4	28,4
Питома вага виручки від реалізації молока в структурі товарної продукції скотарства, %	84,4	85,7	88,6	88,8	90,3	92,0	88,2

Джерело: авторські розрахунки за даними форми № 50 с.-г.

Найбільших конкурентних переваг у сучасних економічних умовах досягають великотоварні спеціалізовані підприємства з найвищими показниками концентрації та спеціалізації виробництва. Водночас саме в цих підприємствах відбувається збільшення суми виробничих витрат, у тому числі й за рахунок зростання витрат на оплату праці, що є вагомим чинником збільшення внутрішньої соціальної ефективності. Узагальнення результатів досліджень щодо особливостей дії механізму концентрації виробництва в скотарстві з визначенням місця підприємств різних масштабів виробництва в стратегії розвитку галузі виявило позитивний вплив збільшення кількості поголів'я та валового виробництва на показники внутрішньої соціальної ефективності. Так, протягом 2011–2013 рр. збільшення поголів'я корів на одну голову стало запорукою зростання середньорічного розміру оплати праці з розрахунку на 100 га сільгоспугідь на 41,90–61,60 грн, а збільшення поголів'я великої рогатої худоби на вирощуванні на одну голову забезпечило збільшення цього показника на 26,21–56,07 грн.

Принциповою обставиною є те, що нині підприємства галузі скотарства спеціалізуються переважно на виробництві молока, про що свідчить його обсяг у загальній структурі товарної продукції скотарства, який перевищує 80 %. Таким чином, на сучасному етапі виробнича спеціалізація сільськогосподарських підприємств галузі скотарства саме на виробництві молока дозволяє їм уникнути

збитковості та поліпшити показники економічної, а разом із тим і соціальної ефективності.

Вагомим чинником впливу на ціну реалізації продукції скотарства є обсяг її збуту, адже протягом 2011–2013 рр. середнє зростання ціни реалізації молока між групами підприємств із різними обсягами реалізації становило 47,09 грн, та відбувалося за умов збільшення обсягу реалізованого молока на 3202,6 ц. При цьому лише групи, підприємства яких реалізували молоко в обсязі не менше 2065,2 ц у рік, були в цілому прибутковими. В цих умовах запорукою збільшення обсягу реалізації молока може стати не тільки зростання обсягу виробництва, а й логістична переорієнтація збутової політики сільськогосподарських підприємств. Водночас соціальна ефективність виробництва молока передбачає, крім якомога повнішого задоволення потреб споживачів, ще й забезпечення робочих місць для сільського населення регіону, тому для підприємств малого бізнесу необхідно створити найсприятливіші умови для подальшого господарювання саме в галузі скотарства. Із цією метою доцільне впровадження та використання інноваційної електронно-логістичної системи (ІнЕЛС), яка дає змогу налагодити систему міцних господарських зв'язків між підприємствами-учасниками товароруку.

Висновки. У підприємствах Харківської області, які займалися скотарством, середньорічний розмір оплати праці з розрахунку на 100 га сільгоспугідь протягом 2009–2013 рр. був майже у 2,5 рази більшим від середнього значення в сільськогосподарських підприємствах області, проте в підприємствах галузі тваринництва у скотарстві цей показник соціальної ефективності був на низькому рівні. За результатами оцінки внутрішньої соціальної ефективності на основі MAISE[©] сільськогосподарські підприємства Дворічанського району, а саме ПСП «Родіна», ПСП «Вільшанське» та ПСП «Виселок» досягли IV рівня внутрішньої соціальної ефективності галузі скотарства з результатами 64,0–71,5 балів зі 100 можливих. Виявлено проблемні категорії, усунення яких дасть змогу підприємствам досягти еталонного рівня внутрішньої соціальної ефективності або підвищити її за окремими параметрами. Разом із тим у всіх підприємствах зафіксовано адекватну оцінку соціально-кадрової політики з боку керівництва. Адекватність і достовірність методики МОВСЕ[©] підтверджено порівнянням одержаних результатів із соціально-економічними показниками діяльності досліджених підприємств.

З'ясовано, що розвиток скотарства в підприємствах Харківської області суттєво вплинув на формування співвідношення між витратами й результатами в групах підприємств із різним рівнем інтенсивності виробництва. Якщо раніше виділялось дві фази співвідношення вказаних величин: зростаючої і спадної віддачі, то за результатами 2013 р. зростання інтенсивності виробництва молока сприяло відповідному підвищенню рівня рентабельності, а ще більшою мірою – розміру прибутку на одну корову, а приріст ваги великої рогатої худоби – зниженню рівня збитковості. Інтенсифікація виробництва продукції скотарства

позитивно впливає й на рівень соціальної ефективності, оскільки з підвищенням величини витрат на голову тварин та їх продуктивності в групах спостерігається збільшення середньорічного розміру оплати праці й середньорічної чисельності працівників з розрахунку на 100 га сільгоспугідь. Математична обробка даних показала, що у 2011–2013 рр. збільшення на 1 грн витрат на одну корову зумовлювало збільшення середньорічного розміру оплати праці з розрахунку на 100 га сільгоспугідь на 2,91–3,40 грн, а збільшення середньорічного приросту однієї голови великої рогатої худоби на вирощуванні на 1 кг у 2011–2013 рр. сприяло підвищенню оплати праці з розрахунку на 100 га сільгоспугідь на 41,58–63,09 грн. На сучасному етапі виробнича спеціалізація сільськогосподарських підприємств галузі скотарства на виробництві молока дозволяє їм уникнути збитковості та поліпшити показники економічної й соціальної ефективності.

Список використаних джерел

1. Рябоконт В. П. Тенденції розвитку соціальної сфери села на сучасному етапі / В. П. Рябоконт // Економіка АПК. – 2015. – № 4. – С. 57–64.
2. Корнієнко І. В. Український аграрний сектор : тенденції і альтернативи розвитку / І. В. Корнієнко // Економіка АПК. – 2012. – № 4. – С. 175–178.
3. Безуглий М. Д. Виступ на міжнародній науково-практичній конференції «Стратегічні орієнтири розвитку аграрного сектору України до 2020 року» / М. Д. Безуглий // Економіка АПК. – 2012. – № 10. – С. 7–12.
4. Безсмертна О. В. Вплив рівня концентрації та спеціалізації на ефективність виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах / О. В. Безсмертна, Н. М. Тарасюк // Економіка АПК. – 2012. – № 4. – С. 23–27.
5. Шиян Н. І. Організаційно-економічний механізм формування прибуткового виробництва продукції скотарства : монографія / Н. І. Шиян, Н. С. Ляліна. – Х. : Міськдрук, 2011. – 287 с.
6. Гуторов О. І. Економічні засади формування прибутковості виробництва молока в аграрних підприємствах : теоретико-прикладний аспект : монографія / О. І. Гуторов, Л. Ю. Кучер, А. В. Кучер. – Х. : Точка, 2013. – 490 с.
7. Regional-Level Analysis of Oligopsony Power in the Ukrainian Dairy Industry / O. Perekhozhuk, T. Glauben, R. Teuber, M. Grings // Canadian Journal of Agricultural Economics. – 2015. – № 63 (1). – pp. 43–76.
8. Shyian N. I. Peculiarities of cattle-breeding development in steppe, wooded steppe and woodland zones in Ukraine / N. I. Shyian // Actual Problems of Economics. – 2015. – № 166. – pp. 175–181.
9. Мельник Л. Ю. Теоретичні основи й практика концентрації виробництва в сільському господарстві / Л. Ю. Мельник, П. М. Макаренко, Л. Л. Мельник // Економіка АПК. – 2011. – № 6. – С. 15–22.
10. Інноваційні трансформації аграрного сектору економіки : монографія / О. В. Шубравська, Л. В. Молдаван, Б. Й. Пасхавер та ін. ; за ред. д-ра екон. наук О. В. Шубравської. – К. : НАН України, Ін-т екон. та прогнозів, 2012. – 496 с.

References

1. Ryabokon', V. P. (2015), Development trends of Social sphere of the village at the present stage, *Ekonomika APK*, vol. 4, pp. 57–64.
2. Korniyenko, I. V. (2012), Ukrainian agriculture: trends and alternatives for development, *Ekonomika APK*, vol. 4, pp. 175–178.
3. Bezuhlyu, M. D. (2012), Speech at the international scientific conference «Strategic orientation of Ukraine's agricultural sector by 2020», *Ekonomika APK*, vol. 10, pp. 7–12.
4. Bezsmertna, O. V. and Tarasyuk, N. M. (2012), Influence of concentration and specialization on the efficiency of milk production in the agricultural enterprises, *Ekonomika APK*, vol. 4, pp. 23–27.
5. Shiyani, N. I. and Lyalina, N. S. (2011) *Organizatsiyno-ekonomichnyi mekhanizm formuvannya pributkovogo virobnitstva produktsii skotarstva* [Organizational-economic mechanism of forming of profitable cattle breeding production], Mis'kdruk, Kharkiv, Ukraine.
6. Gutorov, O. I., Kucher, L. Yu. and Kucher, A. V. (2013) *Ekonomichni zasadi formuvannya pributkovosti virobnitstva moloka v agrarnikh pidpriemstvakh: teoretiko-prikladnyi aspekt* [The economic basis of forming of profitability of milk production in agricultural enterprises: theoretical and applied aspects], Tochka, Kharkiv, Ukraine.
7. Perekhozhuk, O., Glauben, T., Teuber, R. and Grings, M. (2015), Regional-Level Analysis of Oligopsony Power in the Ukrainian Dairy Industry. *Canadian Journal of Agricultural Economics*, vol. 63 (1), pp. 43–76.
8. Shyian, N. I. (2015), Peculiarities of cattle-breeding development in steppe, wooded steppe and woodland zones in Ukraine. *Actual Problems of Economics*, vol. 166, pp. 175–181.
9. Melnik, L. Yu., Makarenko, P. M. and Melnik, L. L. (2011), Theoretical foundations and practice the concentration of production in agriculture, *Ekonomika APK*, vol. 6, pp. 15–22.
10. Shubravskaya, O. V., Moldavan, L. V., Paskhaver, B. Y. and other (2012) *Innovatsiyni transformatsiyi ahrarnoho sektoru ekonomiky* [Innovative transformation of the agricultural sector], NAS of Ukraine, Institute of Economics and Forecasting, Kyiv, Ukraine.

[How to cite this article? Як цитувати цю статтю?](#)

Стиль – ДСТУ:

Шиян В. Шляхи підвищення економічної та соціальної ефективності виробництва продукції скотарства [Електронний ресурс] / В. Шиян, О. Лебединська, В. Ксьонова // *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. – 2015. – Vol. 1. – No. 1. – С. 57–68. – Режим

доступу : www.are-journal.com.

Style – Harvard:

Shiyan, V., Lebedinska, O. and Ksonova, O. (2015), Ways of increasing the economic and social efficiency of cattle breeding production. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, [Online], vol. 1, no. 1, available at: www.are-journal.com.